

Maslak O. M.
Sukhostavets A. I.
Sumy National Agrarian University

THE CURRENT STATE OF AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX AND RURAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

The article is devoted to the systematic analysis of a comprehensive study of the current state of agro-industrial complex and rural development in Ukraine. Detection The analysis of negative and unfavorable factors that affect its operation is made on the basis of system analysis. Negative influences factors are revealed, the ways of ensuring food and social security of Ukraine are scientifically substantiated.

Keywords: agro-industrial complex, agricultural economy, rural territories, development, food security, social security.

УДК 338.28

Ткаленко Н. В.
Чернігівський національний технологічний університет

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розкрито сутність людського потенціалу в якості драйвера інноваційного поступу національної економіки. Виділено складові підсистеми людського потенціалу країни, проаналізовано його основні функції.

Ключові слова: людський потенціал, людський капітал, національна економіка, інноваційний поступ, драйвер, система.

Постановка проблеми. Вирішальні технології епохи індустріалізації активізували процес інтенсифікації основного капіталу в господарській системі тієї або іншої країни. Своєю чергою, визначальні технології інформаційної епохи, наявні в будь-який період часу, сприяють інтенсифікації знань у господарському комплексі. Суттєва відмінність між двома домінуючими видами технологій обов'язково виходить на поняття гуманітарного виміру виробничих процесів через те, що змінюється змістовний характер поняття «людський потенціал», його структурні позиції у системі економіко-господарських відносин. Він стає найбільш цінним, набагато важливішим, ніж природні ресурси або накопичене матеріальне багатство. У сучасному світовому господарстві фізична праця починає займати меншу частину виробничого процесу або переміщується в країни з дешевою робочою силою, вже перестає бути основою створення вартості, а тому «до ринкових відносин залучається вже не творчість, а відчужені від неї результати творчої праці. Обмінюючись на інші блага за цінами, які змінюються, вони здатні принести суб'єкту творчості дохід, аналогічний прибутку на вкладений капітал. У цьому сенсі творча праця особистості являє невід'ємний від неї специфічний капітал, котрий являється нічим іншим, як людським капіталом» [10, с. 120].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історично міжнародний поділ праці «здійснюється з метою підвищення ефективності виробництва, економії витрат суспільної праці, раціонального розміщення продуктивних сил. Проте, як відомо, головним фактором виробництва (або головною продуктивною силою) за сучасних умов стає людина-працівник як носій робочої сили, а також людина-власник як носій капіталу, а також людина як носій знань, інформації та підприємницьких навичок» [10, с. 67].

Необхідно зауважити, що категорія «людський потенціал» виникла у 50–60-х роках ХХ ст., до цього в наукових працях фігурувало поняття «людський капітал». У сучасній економічній науці досі не існує чіткого розмежування цих понять. На наш погляд, це пояснюється інтеграційними процесами під час конвергенції різних наук, що призводить до дифузії окремих понять. У цих випадках зміст вихідного поняття трансформується і набуває нових складових. Це саме стосується і зазначених вище понять, особливо у контексті соціологічних категорій.

Першу спробу оцінити людський капітал здійснив класик західної політекономії В. Петті у праці «Політична арифметика», надалі питання праці вирішувались у творах К. Маркса та Ф. Енгельса, через деякий час до цього питання повертаються німецький фахівець з економічної статистики Е. Енжел, англійський економіст Дж. Ніколсон та засновник кембриджської школи політекономії А. Маршалл [7–9].

Уперше на те, що економіка постає як «наука про людську діяльність», звертає увагу у своїх роботах 30-х років ХХ ст. австрійський економіст Л. фон Мізес, далі англійський економіст Л. Робінсон пропонує визначити економіку як науку про людську поведінку з точки зору відношень між цілями й обмеженими засобами, котрі можна вирішувати різноманітними, можливо, протилежними, засобами, своєю чергою, М. Фуко формує новітнє уявлення про людину як людський капітал [9]. Як ми зазначали раніше, зростання значення людського фактора виробництва за умов науково-технічної революції сприяло на рубежі 60-х років ХХ ст. появи й поширенню теорії людського потенціалу. Розробка її засад належить прихильникам напряму вільної конкуренції і ціноутворення в західній політичній економії американським економістам Т.В. Шульцу та Г.С. Беккеру, дещо пізніше цими проблемами займалися

Дж. Кендрік, Ц. Грліхес, Е. Денісон та ін. [11; 12; 15; 17]. Спираючись на їхні дослідження, можна зробити такий загальний висновок стосовно економічного аспекту теорії людського капіталу: ця теорія поєднує різноманітні погляди та ідеї про процес формування, використання знань, навичок, здібностей людини як джерела майбутніх доходів і привласнення економічних благ.

Окремої уваги заслуговують результати досліджень Г.С. Беккера, який уперше у 1965 р. сформулював поняття людського капіталу та здійснив кількісні оцінки рентабельності вкладень у людину, порівнюючи їх з фактичною рентабельністю більшості фірм США [17]. Результати таких досліджень допомогли конкретизувати та розширити уявлення про економічну ефективність інвестицій у людський потенціал, відповідно, була розроблена методика практичного розрахунку економічної ефективності освіти, що змінило відношення політиків до витрат у цій сфері. Статистичними даними було доведено, що нагромадження наукових знань, процес їх матеріалізації в нових технологіях, вкладення ресурсів у здоров'я людини й інші види нематеріальних факторів позитивно впливали на макроекономічні показники зростання національного багатства і особливої актуальності це набуває в контексті постіндустріального суспільства [17].

Якщо питання людського потенціалу, як ми визначили, на Заході з'являється ще у 50–60-х роках ХХ ст., то в Україні вона знаходить своє місце тільки на початку 90-х років. Сучасними вітчизняними авторами, як економістами, так і філософами, приділяється достатньо уваги дослідженню проблем людського потенціалу в межах постсоціалістичної трансформації українського суспільства. Систематичний аналіз проблем національного економічного знання здійснюється у працях В. Арутюнова, С. Злупка, І. Коропецького, П. Леоненка, А. Мазараки, О. Романенко, причому серйозна критика деяких аспектів теорії людського капіталу здійснюється в роботах відомого українського економіста С. Мочерного [10]. Основними недоліками трактування людського капіталу він вважає розмите тлумачення сутності капіталу, до якого відноситься не лише все, що оточує людину, а й окремі риси самої людини, також ігнорування того факту, що витрати на розвиток освіти, здобуття кваліфікації формують лише здатність до праці, робочу силу відповідної якості, а не сам капітал.

Як уже зазначалось, Й. Шумпетер додав до числа трьох класичних факторів виробництва четвертий – підприємницькі здібності, тобто винахідливість, готовність до ризику, вміння організувати і керувати.

Мета статті полягає у визначенні структури і основних функцій людського потенціалу країни в якості драйвера інноваційного поступу національної економіки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інтенсифікація основного капіталу становить динамічний історичний процес заміщення людської фізичної сили засобами механізації та автоматизації, у той час як інтенсифікація знань стає процесом, у якому людська здатність до інновацій відіграє комплементарну роль, тобто посилює саму себе. «Коефіцієнт корисної дії залучення когнітивних підсистем в інноваційний процес залежить від знань про такі системи. Навіть високий рівень розвитку може залишитися незадіяним» [5, с. 189].

Тому ми пропонуємо визначити роль людського потенціалу як драйвера інноваційного поступу країни.

З нашої точки зору, саме драйвер має можливість забезпечити перехід системи на якісно новий рівень розвитку, визначити напрям руху і призвести інноваційний поступ. У той час як рушійна сила зорієнтована лише на розвиток і забезпечення функціонування системи. Тобто основними функціями будь-якого драйверу соціально-економічних процесів у суспільстві є визначення напрямлення руху (розвитку), встановлення швидкості (прискорення) змін та ідентифікація готовності суспільства до нового. На зміну сталій соціально-економічній структурі доби індустріального суспільства приходить більш рухома постіндустріальна суспільна структура, межі якої, наприклад, у професіональному плані, не матимуть чітких визначень [12; 13]. Ця обставина означає, що реалізація індивідуального, особисто-творчого начала у постіндустріальному суспільстві вимагає своєрідного впливу людського потенціалу, який може виконувати функцію драйверу у динаміці функціонування, створення, розпаду сучасних економіко-виробничих об'єднань.

Посилення статусу людського потенціалу у виробничо-господарській діяльності у зв'язку з релятивізмом соціально-економічної структури суспільства, звичайно, ставить під питання статус і функції тих політичних і громадських установ, які орієнтувались виключно на стабільні соціально-групові структури.

Таким чином, предметом економічного аналізу постає вже не процес виробництва або накопичення капіталу, не оптимальне розподілення ресурсів, а головним стає дослідження раціональної поведінки людини, поле економічної діяльності розповсюджується на всю сферу гуманітарних і соціальних наук, тобто будь-яка поведінка людини, незалежно від того, наскільки вона пов'язана з економічними процесами у суспільстві, повинна піддаватися серйозному економічному аналізу.

Значний інтерес представляє визначення особистості (ключової складової людського потенціалу) як системи. Теорія системи визнає особистість динамічною, відносно стійкою цілісною системою інтелектуальних, соціально-культурних і морально-вольових якостей людини, виражених в індивідуальних особливостях її свідомості і діяльності [2]. Сутність процесу розвитку особистості як системи полягає у цілеспрямованому накопиченні інформації з подальшим її упорядкуванням, структуризацією. Але у потоці буває надлишкова, повторювана інформація, у тому числі виникає «інформаційний шум» [1; 2].

У людини як системи є так званий семантичний фільтр, який здійснює відбір інформації з урахуванням наступності та цінності нових обсягів інформації для цільової функції системи, її цілісності. Надходження таких порцій інформації від циклу до циклу безупинно зростає, і вони створюють певну структуру, а саме гіпотези, теорії, винаходи. Ці структури стають «точками росту», що забезпечують бажаний розвиток [3]. Таке цілеспрямоване збирання й інтегрування інформації є передумовою появи нової організації і нової структури.

Компонентами особистості як цілісної системи є соціальні, психологічні прояви життя людини, його риси і властивості разом з біологічними якостями. Однак ключовим компонентом є економічні якості, прояви економічного життя людини, на яких базуються і визначаються всі інші його якості.

Специфічна взаємодія цих компонентів становить структуру особистості, а прояв цих властивостей, якостей в діяльності людини – її функції.

Тобто у своїй єдності, взаємодії, функціонуванні, координації та субординації ці компоненти і утворюють особистість як цілісну систему.

Особистість як цілісна система рухлива, динамічна, яка змінюється, розвивається в залежності від зміни, розвитку суспільства, соціального середовища. Особистість еволюціонує у напрямку впорядкованості, тому ентропія повинна зменшуватися, а це вимагає цілеспрямованих зусиль, внесення інформації.

На підтвердження коректності нашого методологічного підходу до дослідження людського потенціалу як драйвера інноваційного поступу можна навести той факт, що такі впливові міжнародні організації, як ООН, визнали беззаперечність ролі людського потенціалу у процесі забезпечення соціально-економічного розвитку та стали розраховувати індекс розвитку людського потенціалу, індекс інтелектуального потенціалу суспільства, показник величини людського капіталу в розрахунку на душу населення.

Більше того, починаючи з 1995 р. в Україні також готуються звіти про показники людського розвитку. Звіти, що були опубліковані Програмою розвитку ООН (ПРООН), стали основою для обґрунтування людського потенціалу як засобу та мети національного розвитку, а Національна академія наук України розглянула та прийняла розроблений ПРООН індекс людського розвитку.

За останні 10 років індекси розвитку людського потенціалу в більшості держав поліпшилися (з показника 0,639 до 0,694), а 40 країн світу суттєво просунулися в цьому рейтингу. Найкращу динаміку розвитку в 2012 р. продемонструвала Лівія, піднявшись на 23 сходинки у рейтингу – з 87-го на 64-е місце, таким чином ставши першою країною африканського континенту, яка випередила Україну, всього за один рік вийшовши з кризи 2011 р. та підвищивши свій індекс з 0,725 до 0,769 (другий показник в історії), а найгірша динаміка за досліджуваним індексом належить Португалії – три позиції, яка закріпилася на 43-му місці.

Щодо нашої країни, то, незважаючи на відносний ріст індексів у 2009–2013 рр., динаміка рейтингу, навпаки, погіршилася. У 2010 р. Україні належала 69-та позиція, у 2011 р. – 76-та з показником 0,737, в 2012 р. – 78-ма з показником 0,740, а в 2013 р. – 83-тя з показником 0,734. За період з 1980 до 2013 р. очікувана тривалість життя при народженні в Україні зменшилася на 0,8 року, середня тривалість навчання зросла на 3,9 року, очікувана тривалість навчання збільшилася на 3,1 року. ВНД на душу населення в

Україні за період з 1990 по 2013 р. зменшився приблизно на 24,2%.

ІЛР України за 2013 р. (0,734) нижче середнього значення для країн із високим рівнем людського розвитку (0,735) і середнього для країн Європи та Центральної Азії (0,738).

За критеріями досліджуваного індексу в нашій країні найкращий стан справ з освітою та грамотністю – 0,860 (29-е місце у світі), помітно гірші зі здоров'ям та довголіттям – 0,760, а найгірший стан з рівнем життя (економічним розвитком) – 0,615.

На момент набуття Україною незалежності індекс людського розвитку був вищий, ніж європейський та центрально-азійський (0,714 проти 0,701), а в 2012 р. він нижчий на 0,31 (0,740 проти 0,771).

Україна в розрахунках ІЛР-2013 серед 187 країн перебуває на 83-му місці (з величиною індексу 0,734 при середньосвітовому – 0,694), тоді як у попередній доповіді ПРООН вона була на 76-му. Але в поясненнях зазначається, що в нинішньому дослідженні було частково змінено методологію розрахунків (вочевидь, це торкнулося вагових показників, тому що величини, які включають в індекс, не змінилися). Тож, якби попередні оцінки здійснювалися за нинішньою методологією, то Україна, як і в цьогорічній доповіді, посідала б 78-му позицію.

В таблиці 1 представлені деякі позиції рейтингу країн за індексом людського розвитку в доповіді ПРООН [16].

У нас відзначаються традиційно дуже низькі, гірші від середньосвітових, показники тривалості життя та ВНД на душу населення. Досить високі – на рівні більшості розвинених країн – показники з освіти.

Складно окремо вирізнити такі поняття, як «знання» та «наука», де знання індивіда стають важливішими відносно робочого часу машини, тобто мова не йде про науково-технічне знання, формалізований зміст якого не може стати «власністю» окремої людини, а маються на увазі інтелект людини, живе знання, його дослідницький характер. Живе знання створюють набутий досвід та навички, можливість сприймати нову інформацію, творчо переробляти та нестандартно використовувати її в різних формах, воно створює характер інтуїтивної реальності та виробничої практики застосування.

Досягнення окремого співробітника сьогодні все частіше визначаються не його присутністю на підприємстві, а кінцевою результативністю після виконання робіт, мова йде не про знання або професійні навички, а головним визначають поведінку, уявлення людини, його самовіддачу справі.

Таблиця 1

Рейтинг країн за індексом людського розвитку в доповіді ПРООН (окремі місця)

Країна, рейтинг	Індекс, 2013	Тривалість життя, років	ВНД за ПКС на д. н., дол. у цінах 2005 р., 2013	Середня тривалість навчання, років, 2013 р.	Очікувана тривалість навчання дітей, років, 2013 р.
1. Норвегія	0,955	81,3	48688	12,6	17,5
2. Австралія	0,937	78,7	43480	13,3	16,8
10. Японія	0,912	83,6	32545	11,6	15,3
35. Словаччина	0,840	75,6	19696	11,6	14,7
37. Угорщина	0,831	74,6	16088	11,7	15,3
39. Польща	0,821	76,3	17776	10,0	15,2
40. Білорусь	0,793	70,6	13385	11,5	14,7
55. Росія	0,788	69,1	14461	11,7	14,3
83. Україна	0,734	68,8	6428	11,3	14,8
187. Нігер	0,304	55,1	701	1,4	4,9
Світ	0,702	70,1	10184	7,5	11,6

Такі якості неможливо вимірювати формальними кількісними показниками, вони складають основу нематеріальної праці, де головним положенням стає робота над самим собою, передусім завдяки можливостям сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Ми вважаємо, що в умовах розбудови постіндустріального суспільства в Україні фактор людського потенціалу має перебрати на себе роль драйвера. Основний висновок сучасної економічної теорії стосовно людського потенціалу полягає в тому, що в сучасних умовах підвищення якості та зміни характеру робочої сили має більше значення, ніж зростання фондоозброєності праці. Сьогодні контроль над виробництвом поступово переходить з рук власників монополій на матеріальний капітал до рук тих, хто володіє знаннями.

З нашої точки зору, найбільш важливими компонентами людського потенціалу є професіоналізм, здатність до творчості та інновацій, комунікативні якості, інтелектуальні здібності. Фундаментом такого розвитку людського потенціалу стають освіта та професіональна підготовка. Новітні інформаційні процеси завдяки інформатизації всіх видів діяльності й виникненню нової інтелектуальної людини спричиняють кардинальні зміни в ціннісних орієнтаціях людей сучасної формації [6].

Важливою характеристикою людського потенціалу національної економіки є те, що він як драйвер має вирішальний вплив на формування інтелектуального забезпечення інноваційного поступу країни. Ключовими питаннями розвитку постіндустріального суспільства стають: інтелектуалізація зі здатністю до постійних інновацій, соціалізація з пріоритетом якомога повного самовираження особистостей, екологізація виробництва і середовища життєдіяльності. У ХХІ ст. успіху досягатимуть ті країни, де забезпечуватимуться оптимальні пропорції між творчою енергією людини й іншими ресурсами.

У процесі формування й економічного функціонування людського потенціалу використовуються суспільні інформаційні фонди, а в результаті творчої інтелектуальної праці виникає інновація. У більш широкому розумінні інтелект як ресурс розвитку – це потенційна й реальна здатність нації підтримувати «творчу енергетику» у всіх сферах діяльності – науці, політиці, бізнесі, культурі [14, с. 22].

Погляди економістів на роль інтелектуальної діяльності людини в економічному розвитку змінювалися. Класична школа, поряд із фізичним капіталом, виокремила інтелектуальний капітал і розглядала його як важливий фактор економічного розвитку. Марксистська теорія, в основі якої лежить постулат про визначальну роль сфери матеріального виробництва в розвитку науки, значно занижує роль інтелектуального чинника у суспільно-економічному поступі.

Є всі підстави трактувати людський потенціал з точки зору драйвера інноваційного поступу, як сукупність здібностей, навичок, освітніх і кваліфікаційних характеристик індивідів, які дають змогу генерувати нові знання, продукувати інновації, що доцільні для застосування у тій чи іншій сфері суспільного

відтворення, і визначають напрями, швидкість створення та подальшої реалізації елементів інноваційного ресурсу. Ми виділили п'ять основних підсистем людського потенціалу як драйвера (рис. 1).

Людський потенціал, як складна система, вирізняється цілісністю та єдністю його складових. Їх взаємодія забезпечує появу таких нових властивостей, як структурність, ієрархічність, емерджентність, автономність, унікальність, множинність проявів і описів, динамічність, адаптивність, взаємозалежність із зовнішнім середовищем, саморозвиток.

Професійно-кваліфікаційна підсистема людського потенціалу складається з вмінь, навичок, професійних знань населення країни, які визначаються рівнем освіти. Психофізіологічна підсистема характеризує стан фізичного і морального здоров'я, ступінь працездатності населення і т. п.

Інтелектуальна підсистема людського потенціалу охоплює можливості до творчого виконання своїх професійних обов'язків, нетрадиційного підходу до вирішення завдань, інтелектуальні та когнітивні здібності, схильність до розширення пізнань у суміжних областях.

Ми вважаємо, що в постіндустріальному суспільстві особливої значущості набуває підсистема новаторства. Вона характеризується прагненням людини до постійного розвитку та безперервної освіти, адаптивністю до нових умов діяльності. Також на значну увагу заслуговує організаційна підсистема людського потенціалу. У її складі ми пропонуємо виділяти кілька потенційних базових компонентів, серед яких лідерські, комунікативні, управлінські, мотиваційні якості.

Внаслідок зростання науково-технічного прогресу в людському потенціалі відбуваються істотні зміни. Це зумовлено більш глибоким пізнанням законів розвитку природи й суспільства, зростанням рівня складності техніки та технологічних процесів, збільшенням обсягу розумової праці та вимог до кваліфікації працюючих. Через це



Рис. 1. Структура людського потенціалу країни як драйвера інноваційного поступу

ускладнюється професійно-кваліфікаційна структура населення, яка бере участь у формуванні людського потенціалу [4].

Висновки. Виходячи з визначення людського потенціалу як драйверу інноваційного поступу, ми виділили три групи чинників впливу:

– природні (творчі здібності індивідів, здоров'я населення, демографічна ситуація в країні, стан навколишнього середовища);

– економічні – макроекономічні (державна демографічна політика, політика зайнятості, стан трудових ресурсів, фінансування сфери науки та освіти, величина національного доходу на душу населення, система соціального захисту, механізм ціноутворення на ринку інтелектуальних продуктів, інноваційна й амортизаційна політика, система оплати праці);

– інституційні (законодавче регулювання інтелектуальної діяльності, механізм захисту об'єктів інтелектуальної власності).

Основні функції людського потенціалу як драйвера полягають у визначенні напрямку і швидко-

сті інноваційного поступу країни та ідентифікації готовності суспільства до трансформаційних змін. Вибір цих функцій пояснюється тим, що при імплементації інноваційно-орієнтованої моделі економічного розвитку в умовах розбудови постіндустріального суспільства індивід є центральною ланкою, носієм ідей, знань, здатності до творчої, наукової діяльності і до сприйняття результатів. Без наукових кадрів, винахідників, розробників як елементів інтелектуальної підсистеми інноваційного ресурсу і водночас складової людського потенціалу країни неможливе існування науково-технічної та інноваційної діяльності. А отже, неможливим стає інноваційний поступ країни та її трансформація до постіндустріального суспільства.

Потужний людський потенціал є вирішальним виробничим фактором як сучасності, так і майбутнього світу. У двадцяти розвинутих країнах, в яких працює 95% вчених світу, прибуток на душу населення зростає щорічно на 200 дол. США, у країнах з низьким науковим потенціалом – на 10 дол. [14].

Список літератури:

1. Анохин П.К. Кибернетика функциональных систем / П.К. Анохин. – М. : Медицина, 1998. – 400 с.
2. Философский принцип системности и системный подход / И.В. Блауберг, В.Н. Садовский, Э.Г. Юдин // Вопросы философии. – 1978. – № 8. – С. 39–53.
3. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Э. Брукинг. – СПб. : Питер, 2001. – 288 с.
4. Вовканич С. Соціогуманістична стратегія інтелектуального забезпечення і інноваційного розвитку / С. Вовканич // Регіональна економіка. – 2004. – № 3. – С. 41–52.
5. Кушерець В.І. Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій / В.І. Кушерець. – К. : Знання України, 2004. – 248 с.
6. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI ст. : [навч. посіб.] / [В. Литвин, В. Андрущенко, А. Гужій]. – К., 2004. – 638 с.
7. Маркс К., Энгельс Ф. Полное собрание сочинений / К. Маркс, Ф. Энгельс ; 2-е изд. – Т. 25. – Ч. 1. – С. 116.
8. Менгер К. Избранные работы / К. Менгер. – М. : Теория будущего, 2008. – 434 с.
9. Моисеев Н.Н. Судьба цивилизаций. Путь разума / Н.Н. Моисеев. – М. : Яз. рус. культуры, 2000. – 223 с.
10. Світове господарство в умовах глобалізації : [монографія] / [С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, С.В. Фомішин]. – К. : НІКА-ЦЕНТР, 2006. – 200 с.
11. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2010. – 784 с.
12. Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2008. – 560 с.
13. Хабермас Ю. Расколотый Запад / Ю. Хабермас ; пер. с нем. – М. : Весь Мир, 2008. – 192 с.
14. Шовкун І.А. Інтелектуальний ресурс економічного розвитку / І.А. Шовкун // Економічна теорія. – 2007. – № 2. – С. 14–33.
15. Edvinsson L., Malone M.S. Intellectual Capital Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Roots. – N.Y. 1997. – 110 p.
16. Human Development Report 2014 [Electronic resource]. – Access mode : <http://hdr.undp.org/en/content/2014-human-development-report-media-package#russian>.
17. Steward T.A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. – N.Y. T.1, 1997. – P. 8–9.

Ткаленко Н. В.

Черниговский национальный технологический университет

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ОСНОВА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

Раскрыта сущность человеческого потенциала в качестве драйвера инновационного развития национальной экономики. Выделены составляющие подсистемы человеческого потенциала страны, проанализированы его основные функции.

Ключевые слова: человеческий потенциал, человеческий капитал, национальная экономика, инновационное развитие, драйвер, система.

Tkalenko N. V.

Chernihiv National Technological University

HUMAN CAPITAL AS A BASIS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMY

Summary

The essence of human potential as a driver of innovation development of the national economy was revealed in the article. Subsystem components of the human potential of the country, its main functions were pointed out.

Keywords: human potential, human capital, national economy, innovative development, the driver, the system.